

SZELES RÉKA

Lábunk alatt a köszörűkő

Varga Tamás: *A leves*. Forum, Újvidék, 2019

Az elmúlt néhány évtized könyvtermésének számbavétele után azzal a ténnyel kell szembesülnünk, hogy nincs könnyű helyzetben a magyar nyomtatott dráma. Az egyre apatikusabb olvasói érdeklődést műnemtől függetlenül nehéz felrázni. Mégis, még a mi borús, bús, lomha Bácskánkban is történik néhanap izgalmas dolog. Varga Tamás *A leves* című drámatrilógiája 2019-ben jelent meg, üde színfoltot hozva a vajdasági irodalmi életbe.

A kötet nem csupán jellege miatt számít kuriózumnak: a cselekmény izgalmas, eredeti, a megvalósítás pedig az amerikai thrillerek világát idézi. További érdekessége, hogy szereplőit neutrális közegbe helyezi, semmilyen utalást sem tesz az adott korra, a társadalmi-földrajzi környezetre. Ez a „lecsupaszított” környezet illik a szereplőkhöz, akiknek nincsen nevük, csak nő meg férfi van, és így tovább. Ezek a „jelöletlenségek” azt az érzetet keltik, hogy az események éppúgy történhetnek a mi kisvárosainkban, mint New York felhőkarcolói között.

A dráma izgalmas ötvözete a színháznak és az irodalomnak. *A leves* szövegein pedig érződik, hogy Varga Tamástól nem idegen a pódium. A jelenetek filmszerűen gördülnek elénk, az erős vizuális hatások jóformán a mozik nézőtereinek soraiba repítik az olvasót. A kötet első része *A játék*. Már a nyitókép is egyértelművé teszi, hogy egy pszichothrillert látunk. A jelenetben csak egy NŐ és egy FÉRFI szerepel. Kettejük mentális csatározása számtalan kérdést felvet, amelyek egy részére választ kapunk a történet előrehaladtával. Számomra ez az egység volt a legbilincselőbb, a könyv legjobban sikerült fejezetének tartom. A precíz

leírásoknak köszönhetően úgy éreztem, ott állok egy szobában a szereplőkkel, és hozzájuk hasonlóan én sem értem pontosan, mi is történik. Amint azonban a feszültség a tetőpontjára hágott, egy hitchcocki vágással az ebédlőben találtam magam, onnantól pedig egy család kálváriáját követhettem nyomon.

A *Leves* című fejezet a korábbihoz képest kellemes „átvezetőnek” tűnik, amely árnyalja a korábbi eseményeket és a székhez kötözött nő jellemét is. A FÉRFI karaktere újfent a narráció egyediségére hívja fel a figyelmet. Kíváncsi lennék, hogy színpadon mennyire megvalósítható az események oda-vissza tekerése. A drámában mindenesetre érdekes lehetőségeket villantott fel. Ez a szerepjáték a Bert Hellinger nevéhez fűződő terápiás módszert, a családállítást juttatja eszembe. A szerző kielezi az APA és az ANYA közti feszültséget, bizonyítván: semmi sem az, aminek látszik. Az egyik percben még a férj mellett állunk, számonkérve az almát felfaló nőt, hogy mégis milyen anya, a másik pillanatban megbotránkozunk a lányát molesztáló apán. Reméltem azonban, hogy a családon belüli konfliktusok jobban ki lesznek fejtve. Ha már a szerző bevállalt egy olyan tabutémát, mint a családon belüli erőszak és a pedofília, örültem volna, ha nem csak pedzegeti, hanem meg is ragadja a probléma velejét.

A drámák egymás mellé helyezése világossá teszi, hogy *A csend* jelenei számítanak időrendben az elsőnek. A narrátorral beszélgető FÉRFI és az ÖREG esetét többféleképpen is értelmezhetjük: egy őrült belső monológjaként, vagy akár egy olyan ember agóniájaként is, aki társaság, interakciók hiányában fiktív párbeszédet bonyolít le önmagával. Annyi azonban bizonyos, hogy ez a részlet mélyíti el leginkább az első színben feltűnő férfi karakterét – legalábbis tettei indokolatlanságának magvát valahol itt kell keresnünk. Ez a „valahol” pedig problémát vet fel: a kötetben igen sok a logikai hézag. Ezeket nagyjából a könyv feléig ellensúlyozni tudta a narráció és az izgalmas történetvezetés, de mire elérkeztem a harmadik színhez, azt éreztem, hogy megérdemelnék egy kicsit több információt. A kötet hemzseg a rébuszoktól, és ez számomra rontott az élvezhetőségén.

A szövegek hangulata enyhén misztikus, és a képi világ mellett a zenei választások is ezt tükrözik. A trilógia minden színében feltűnik Chopin

Nocturne *Op. 9 No. 1*-je, vagy *No. 2*-je. A noktürn alapvetően egy melankolikus komolyzenei műfaj. Ez az „éjszakai zene” pedig illik a drámai helyzetekhez. A b-moll noktürn esetében, a középrész végén egy álom-szerű anyag szerepel duett formában. A kétszólamúság tehát nemcsak a dialógusok, hanem a zenei élmény szempontjából is meghatározó.

A drámák nem kronologikus sorrendben szerepelnek, mégis érezhető valamiféle ív az első és az utolsó szöveg között. A három dráma szoros összetartozása lassan bontakozik ki, igazán csak a befejező rész végén látjuk át az összképet. Itt azonban meg kell jegyezni, hogy ugyan a történetek minden esetben izgalmasak, teljesen eltérő a narrációjuk, a történetvezetésük, és mindben más írói fogásokkal élt a szerző. Ez a „vörös hering” effektus hatalmas feszültségeket generál, hiszen a drámák történetszálai ott érnek véget, ahol igazán izgalmassá válnának. Az, hogy erre ki hogyan reagál, teljesen szubjektív. Én a magam részéről megkívántam volna a lágyabb átvezetéseket, vagy ha azt nem is, legalább az egységesebb narrációt. Ennek egyszerű oka van: mindhárom történetben ott van a potenciál, és nehéz volt átállnom egyik stílusról a másikra.

Ami pedig az összképet illeti: úgy vélem, pontosan a hozzám hasonló emberekhez szól a kötet előszava, amelyből világosan kitűnik, hogy a szerző semmit se kíván az olvasó szájába rágni: „Egy kőből akkor lesz köszörűkő, ha valaki arra használja, hogy élesebbé tegye vele a pengéket. Ha nem erre használnák, akkor csak egy tompa tárgy lenne. Egy egyszerű kő. A köszörűkő viszont belemar a vasba, hogy az élesebb legyen. Erre használják” (7). Az átlényegülés végén pedig valamennyi mozaikdarab a helyére kerül.